

DISPUTES, BARALLES I PACTES ENTRE SENYORS

L'impacte de l'entrada dels Marc en el territori d'Eramprunyà fou sorollosa. Els conflictes s'estengueren arreu. La voluntat de la família d'erigir-se en els únics senyors del territori fou quelcom que quedà clar des de bon principi. S'enfrontaren amb tothom i no recularen en el seu propòsit, tot i les elevades quantitats de diners que hagueren d'esmerçar per aconseguir-ho.

PERE MARC I LA CASTLANA BLANCA DE CENTELLES

El primer conflicte fou amb Blanca de Centelles, la castlana d'Eramprunyà que, ofuscada, es negà a retre homenatge a Pere Marc, potser basant-se en la promesa que aquest li havia fet el 15 de maig de 1322 a no demanar-li, mentre visqués, la postat del castell. Davant l'enfrontada, el nou amo es queixà a Jaume II, que provocà un escrit del comte-rei a la castlana on li recordava la seva obligació de sotmetre's al nou senyor. Tampoc la intervenció directa del monarca produí els efectes esperats i, novament, el comte-rei, sota uns termes força més contundents reclamà a Blanca l'entrega dels castells, tant del de Terrassa com del d'Eramprunyà, d'acord amb els Usatges de Barcelona i basant-se en la mala administració personal i de la seva família¹. Sense cap altra possibilitat, Blanca es doblegà a les disposicions superiors i féu entrega d'ambdós feus en el termini de deu dies com a reconeixença de senyoria. Doblegat l'orgull, la castlania d'Eramprunyà passà novament a les seves mans, després de fer jurament de vassallatge a Pere Marc. L'acte de submissió i reconeixement senyorial es féu el 15 de març del 1323, però només fou un acte més dins d'un continuat camí de desavinences. Sembla com si qualsevol excusa hagués estat bona per justificar la renovació d'hostilitats.

Encara no havia transcorregut un any des del reconeixement senyorial quan la castlana topà amb Pere Marc per la qüestió de la recaptació del delme. Havien con-

vingut ambdues parts que l'indret de recollida del delme el fixaria un any l'un i el següent any l'altre. Però Blanca posà plet al seu senyor tot reclamant que la recaptació havia de fer-se, com sempre, a Viladecans. Jaume II prengué partit pel nou senyor d'Eramprunyà² a qui no feia gaire mesos li havia concedit el mixt imperi. Encara, el 4 d'octubre del 1326, una nova intervenció del comte-rei es féu efectiva quan Jaume II ordenà a Blanca de Centelles que no retingués per més temps els beneficis derivats de les questies i altres servituds perquè pertanyien a Pere Marc i no pas a ella i, malfiant-se de la seva obediència, encarregà a persones de confiança el control del compliment efectiu de l'ordre³.

Una nova esberla es produí per l'ocupació de la batllia, càrrec exercit per Simó de Castellarnau per delegació de Blanca de Centelles l'any 1310. S'havia disposat que la batllia tindria caràcter de cessió absoluta i hereditària, comptant les rendes corresponents a la castlania d'Eramprunyà com a ingressos. L'entrada de Pere Marc posà contra les cordes Simó de Castellarnau, però el nou cap d'Eramprunyà no estava per osques i deixà ben clar de qui era la responsabilitat i qui havia de pagar les cuites i assenyala amb el dit la castlana. De resultes del fet, Blanca hagué d'abonar al batlle, 3.000 sous.

Els maldecaps continuaren encara uns anys més fins que, cansats de tanta brega, ambdues parts acordaren la compra dels drets de la castlania. L'acte fou fet davant el notari Bernat de Vilarrúbia el 10 de maig del 1337⁴ i per ell, Pere Marc pagà a Blanca de Centelles la gens menyspreable quantitat de 140.000 sous barcelonesos de tern. Per aquest preu, el senyor d'Eramprunyà passava a controlar els dominis directes de la castlana que abastaven des de la vall de la Sentiu fins al terme de Torrelles; és a dir, tot el turó del castell, els masos dels voltants (com el mas Ferrer de la Pineda, el mas de Pere Mas, el mas Cortils, el mas Moragues) i les terres per sota de la riera de les Canals, mentre que per l'ex-

trem oposat també dominava tot el terme de Begues. Però, comptat i debatut, Pere Marc acabà pagant més diners a Blanca que no pas al mateix Jaume II per tal de disposar a ple dret d'Eramprunyà. Tot plegat, la broma li arribà a costar 261.000 sous barcelonesos.

Una vegada controlada la cap del territori, representant del passat, Pere Marc orientà els seus esforços vers els petits feudataris. Aquests petits feudataris i aloers eren font de problemes per al senyor del castell i de poca rendibilitat econòmica, perquè estaven exempts de càrregues, tenien petits drets i volien fer extensiva la seva exempció als seus homes propis i als masos. Pere Marc els havia forçat a reconèixer-lo com a senyor i havia exigint l'acte de vassallatge a mossèn Pere de Vilarnau i a Arnau de Gavà. En situació similar també es trobà Galceran de Papiol; però, en aquest cas, ell optà per vendre-li els seus drets de feu i, d'aquesta manera, es despreguè de l'obligació d'homenatge⁵. Una mica diferent fou la situació de Bernat de Fonollar, fill i hereu d'Arnau de Fonollar. Bernat fou alliberat per Jaume II de rendir acte d'homenatge i sagrament de fidelitat perquè només tenia dotze anys i no tenia tutors ni curadors, per la qual cosa el monarca ordenà que li fossin nomenats al més aviat possible.

UN CONFLICTE DE LÍMITS

Pere Marc era senyor d'Eramprunyà de dret, però cobrava també ser-ho de fet i de pressa. Totes les seves actuacions les veiem enfilades en una única direcció, la d'assenotar-se en el territori i imposar-se damunt tots els feudataris i petits senyors. Per començar, era imprescindible aclarir qui era qui i quins eren els drets de cadascú. El primer gran pas fou desenredar tota la qüestió dels drets jurisdiccionals, els límits del territori i les persones implicades.

Mai s'havien definit amb precisió els límits del castell/terme d'Eramprunyà. No hi havia constància de fites i ni el monestir de Sant Cugat, ni els Burgès, ni Pere Marc estaven disposats a claudicar. Anys enrere, Guillem Pere Burgès, davant testimonis, s'encarà amb el batlle de Barcelona per la qüestió del dret de pesca a l'estany de la Murtra, drets posseïts pel seu germà Pere i per ell i que entenien que els eren arrabassats. Però aquest afer no fou res comparat amb l'agra polèmica establerta amb Pere Marc. Com era de preveure, calgué recórrer a tribunals de justícia i esperar la sentència dictada el 28 de juliol de 1327⁶, quan encara bullien els enfrontaments amb Blanca de Centelles.

Banquet de guerrers, detall del retaule de Sant Martí Sescorts. Museu Episcopal de Vic (Font: Institut Amatller d'Art Hispànic).

Pere Marc també s'encarà amb les tres branques dels Burgès integrades per Francesc, com a senyor de Vila-decans; Guillem, com a senyor de la torre Roja i la senyora Antiga, vídua de Pere Burgès i mare d'Estaciona, hereva del lloc de Gavà. La qüestió del plet era dirimir, per mitjà de fites, els límits jurisdiccionals del castell, però la troca era més grossa perquè dins la qüestió de les fites s'hi embolcallaven les disputes pels drets, derivades de l'existència de jurisdiccions compartides, malgrat la sistematització jurídica produïda per l'arrelament del dret comú en el decurs dels segles XIII i XIV.

Jaume II delegà com a jutges Berenguer de Fonollar i Berenguer de Cortils i quan el primer morí fou substituït per Guillem de Jàfer, doctor en lleis i vicescancerler de la Cúria reial. Els jutges aconsellaren d'arribar a un compromís, instaren a emprar bona voluntat per totes les parts veient, tal vegada, els ànims massa crispats. Ambdues parts acceptaren els àrbitres designats i s'obligaren a complir la sentència sota pena de 10.000

sous barcelonesos, quantitat que fou dipositada per ambdues famílies com a fiança de compliment.

Quan la sentència es pronuncià es va veure que tenia en compte la qüestió de les fites i, els drets de les parts, amb la bona intenció d'evitar noves interferències. El veredicté fixava nou importants punts:

1. S'afirmà que Viladecans, Gavà i la torre Burgesa, eren indrets compresos dins el terme de castell d'Eramprunyà, però se'ls reconeixia els seus propis termes.
2. S'establiren els límits del castell d'Eramprunyà⁷: per la banda de l'est, el cim del puig de Montbaig fins a la roca Foradada i serra avall fins al rec de Sales i continuant cap a l'estany del Remolar fins a la mar. Pel sud o la riba de la mar se seguiria des del cap de l'estany del Remolar fins a l'estany de la Murtra. Per l'oest, la riera de la Sentiu faria de partió amb Sant Cugat junt amb el mas d'en Rossell i el puig de Garart, seguint per la riera i capella de Sant Llorenç, mentre que pel nord les fites foren el puig de n'Alió de Miramar, el puig Aguilar i la riera de Sant Climent. Fixats els límits, s'obligaven a posar fites i mollons.
3. Els pagesos de Viladecans, Gavà i torre Burgesa eren obligats a sortir en ajut del castell si així es demanava i també a l'inrevés. La multa de cinc sous per persona derivada de l'incompliment del so de viafora havia de cobrar-la el senyor del castell i en cobraria la meitat si l'incompliment es feia a demanda dels senyors de Gavà, Viladecans o torre Burgesa.
4. Davant un conflicte bèl·lic, els Burgès devien obediència als Marc, de manera que no podien lluitar contra ells, i si els Marc tenien algun dubte de la seva fidelitat podien recórrer a ocupar les cases i fortalises dels Burgès.
5. Se'ls respectava el dret de fàbrega de la vila de Gavà però se'ls requeria l'exempció de qualsevol altre dret que, d'acord amb l'ús i costum dels Usatges de Barcelona, pertocava als Marc.
6. Es reconeixia als Burgès el dret d'aplicar la jurisdicció civil i criminal dins els seus termes i la seva gent sense haver-ne de donar compte als Marc ni a ningú, excepte els casos de mort, mutilació i/o anihilament de la persona. També se'ls reconeixia el dret a reclamar el retorn de qualsevol persona perseguida que hagués buscat refugi en el castell o en el terme del castell d'Eramprunyà. Per contra, aquest era també un dret recíproc del senyor d'Eramprunyà.
7. Es palesaren els drets jurisdiccional dels Marc vers el barri d'Orta i, de passada, es recordà els mateixos drets vers els masos i honors que els Marc tenien en alou dels castlans del castell.

8. Els Burgès i els habitants del seu terme podien, dins els seus límits, fer llenya, portar el bestiar a pasturar i arrencar i treure pedra amb tota llibertat. S'arribà a precisar fins i tot entorn al pa. S'establí que si alguna persona passava pel terme i viles o torre dels dits Burgès per vendre pa o, simplement, en portava de cuit, els Burgès o els seus batlles podien pesar-lo i castigar al portador, tal i com era costum de fer.

9. Es reconeixia formalment que els Burgès, amb les seves cases fortes, comprenien una part ben delimitada dins del terme del castell d'Eramprunyà i fruïen d'un considerable poder jurisdiccional, bé que supeditat al dels Marc.

Pere Marc bregà també amb Ferrer Garí, senyor de Castelldefels. Just un any després de sentenciada la qüestió amb els Burgès, calgué recórrer novament a tribunals. Fou Bertran de Seva l'encarregat de dictaminar sobre el conflicte, i es va acordar que la casa-quadra i el lloc de Castelldefels, amb tots els seus homes i pertinences, quedaven dins el terme del castell d'Eramprunyà i, consegüentment, sota domini alodial de Pere Marc. Això era així perquè Castelldefels era una «casa o quadra» i no un castell i, per tant, els habitants de Castelldefels havien de respondre al crit de somatent del castell, sota càstig de cinc sous a repartir entre els senyors d'ambdós llocs. Oleguer de Ballfiga fou el responsable de certificar la decisió en data d'onze de febrer de 1328.

Pere Marc, lo Prohom, mirà d'escombrar i endreçar bé la casa i la hisenda abans de traspasar-ho al seu hereu. Ni tan sols es descuidà, poc abans de morir, d'aconseguir el permís reial per traslladar el mercat que des de 1324, a pròpia iniciativa, es feia els dimarts al lloc de la Roca i fer-lo a Sant Climent, indret més protegit, concorregut i ben situat⁸. Una nota posterior, de 1392, fa constar que el rei Joan donà llicència a la vila de Sant Climent perquè pogués fer mercat el dimecres en lloc del dimarts. El consentiment li fou donat per súplica de Jaume Marc.

Pere Marc era un home plenament conscient del que feia i per què ho feia. Ennoblit, i cobejós de situar-se entre els grans, plantejava una mentalitat nova, burgesa, molt més ambiciosa i mercantilista que cap dels senyors d'Eramprunyà anteriors. Eramprunyà fou per a Pere Marc i pèr als seus successius hereus una manera d'aconseguir honor, reconeixença; però, a la vegada, un territori per explotar econòmicament, tot i que amb una mentalitat rendista, no pas innovadora.

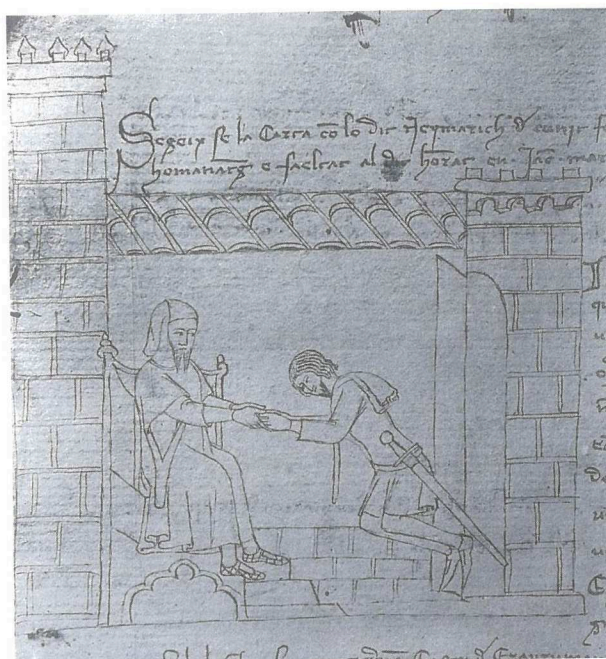
LITIGIS I CONFLICTES DE JAUME MARC, CAVALLER

Ja hem contat les penúries dels successors immediats de Pere Marc i com el castell i terme d'Eramprunyà anà a raure a mans de Jaume Marc, senyor dels llocs d'Albalat i Beniarjó. Aquest cavaller, iniciador del *Llibre de la Baronia*, defensà a capa i espasa els seus privilegis senyoriais, enfrontant-se amb la seva pròpia família, els petits senyors, els Burgès, el capellà de Sant Climent i els pagesos. S'enfrontà, recordem-ho, amb Magdalena, la seva cunyada, i amb Pericó, sord i mut, per aconseguir el senyoriu d'Eramprunyà, fent valer com a argument principal la incapacitat del seu nebot. Segur de la victòria i abans de dictar-se la sentència, Jaume Marc havia fet la venda d'un censal mort pel preu de 7.000 sous i 25 lliures de pensió anual amb especial obligació de les rendes d'Eramprunyà.

Les cuites amb Magdalena no acabaren en aquest plet. La sentència arbitral presidida per Jaume de Far, Pere de Prats o Berenguer Vives havia atorgat a Pericó el domini de la Roca però, segons els senyor d'Eramprunyà, la jurisdicció del lloc li pertanyia a ell i no pas al nebot. De resultes d'això exigia a Magdalena Marc, com a curadora del seu fill, que li fes homenatge de fidelitat i lleialtat⁹ i ho exigia de la següent manera:

«A la honrada dona na Magdalena, curadriu den Perico March, fill comu de vos dita dona e den Pere March, marrit vostre, de mi en Jacme March, senyor del castell d'Alaprunya, saluts e honor. Ben sabets com lo dit en Perico March aixi com a hereu den Pere March, pare seu, e vos en lo dit nom de Curadorat, tenets per mi en feu un quarto del delme del dit Castell de Alaprunyá per lo qual feu e sots tinguda de fer a mi homenatge de lealtat e altres coses. Per ço ab la present letre vos requirim que a mi façats homenatge de lealtat, aixi per lo dit quarto com per los altres feus. Data en lo locs de Sant Climent, dimecres, primer dia del mes de Agost del any mil trescents cinquanta dos.»

Sotmesa la pròpia família, Jaume Marc aconseguia del rector de Sant Climent la reconeixença de les fermes de dret com a impost a percebre pel senyor d'Eramprunyà i no pas pel rector de la parròquia. Tot seguit l'agossarat senyor d'Eramprunyà passà a reclamar la investidura dels altres petits senyors que, tal vegada, estaven a l'aguait de com es resolien les discòrdies familiars on ells eren part implicada, ateses les diferències de tracte previsibles entre Pericó i/o Jaume Marc. L'any 1353, però, tenim constància de la investidura feta per Jaume

Escena de vassallatge apareguda al *Llibre de la Baronia*, en la que Eimeric de Cunit presta homenatge a Jaume Marc per la casa de la Sentiu (Font: Arxiu de la Baronia d'Eramprunyà. Foto: Benet Solina a partir de la reproducció del llibre de Francesc de Bofarull i Sans *El castillo y la baronia de Aramprunyá*).

Marc a mossèn Berenguer de Ribes per raó del mig quartà de delme que tenia en el castell. El mateix féu amb el tutor de Guillem, hereu de mossèn Arnau de Vilarnau, pel feu d'un quartó de delme. Ja d'adult, Guillem de Vilarnau, s'enfrontaria amb Jaume Marc fins acabar davant el Capítol de la Seu de Barcelona en un acte de concòrdia i avinença entre ambdues parts pel que feia a la paga censal del quart de delme percebuda per Guillem en el terme d'Eramprunyà.

Força més sonades foren les cuites amb Eimeric de Cunit, senyor de la casa de la Sentiu. Jaume Marc l'obligà a fer acte d'homenatge i es disposà com a lloc la casa que Jaume Marc tenia a Sant Climent. Allí, davant la presència del rector/notari, Arnau de Casasaya, Jaume Marc cenyí una espasa a Eimeric en senyal de reconeixement de vassallatge. Dos dies després d'aquest acte, Jaume Marc es presentà davant la porta de la casa de la Sentiu i féu anar uns quants homes dalt de tot de l'habitatge amb un corn i trompetes perquè clamessin a grans veus mentre posaven la bandera dels Marc:

«Viva, viva lonrat en Jacme March, March, March, per mar e per terra, March! E ara oyats tuit que lonrat en Jacme March, senyor del castel de Alaprunyá, pren poztat en la Casa de Ça Sentiu, e axi fets hi testimoni.»

Ja investit cavaller, trobem Jaume Marc l'any 1364 exercint el seu poder jurisdiccional contra Joan Salabert que havia robat uns llençols a Vilafranca del Penedès i

fou pres en el terme del castell d'Eramprunyà. Llàstima de només posseir una nota i no el document sencer! L'any següent es produí una sentència arbitral entre Jaume Marc i Francesc Burgès, senyor de Viladecans, per la discussió entorn el delme que el citat Burgès havia de pagar a Jaume Marc, com a senyor seu superior. Uns anys abans havia estat necessària la intercessió del monarca, perquè les diferents parts senyoriales del territori es possessin d'acord de com s'havien de pagar i mantenir els llums i fogueres (*farahones, scubias, lluminaries*) que tots els indrets costaners havien de tenir encesos per vigilar els genovesos, amb els quals hi havia guerra. A Eramprunyà s'acordà que fos la Torre de Sant Salvador de les Arenes on hi hagués el senyal permanent, però Jaume Marc, Pere Terré, Francesc Burgès, Berenguer de Relat i el procurador de Magdalena Marc no s'avinueren a mantenir-la, i van haver de recórrer a la Cort, la qual dictà sentència el 2 d'agost de 1354, i establí el manteniment a parts iguals: dotze diners anuals cadascú.

Però el conflicte més sonat entre els senyors del territori fou amb Berenguer de Cunit, senyor de la casa de la Sentiu i fill d'Eimeric de Cunit quan per successió al seu pare li fou reclamada la postat de la Casa de la Sentiu. Corria l'any 1373, un vint-i-quatre de febrer, quan Jaume Marc escriví a Berenguer de Cunit. La missiva era tramesa per mitjà de Climent Moragues i era ben explícita:

«(...) Con la dita casa ab homens e ab fembres, terres, honors e possessions, mases e masoveries e ab tots altres drets e pertinencies de quella, la qual se te en feu per mi sia a vos nuvellament pervenguda, e jo segons usatges de Catalunya pujs pendre postat de aquella tota vegada que a mi placia...»¹⁰

Climent Moragues, personat a la casa de la Sentiu el divendres de la mateixa setmana féu entrega de la missiva al rector de la casa. Aquest la llegí i en ésser preguntat si hi havia algun inconvenient a fer el que es demanava, el rector digué que no, que a la casa hi havia farina, vi, oli i altres coses per honrar com s'esqueia Jaume Marc. D'aquesta manera, el diumenge, Jaume Marc i el seu fill, Ramon Botella i Simonet de Gualbes, ciutadans de Barcelona, i Berenguer Miró, savi en dret, junt amb altres homes, es presentaren davant la casa de la Sentiu per rebre homenatge. Picaren al cancell de la porta, però Berenguer de Cunit no hi era. En el seu lloc respongué Arnau Gerona des d'una finestra. Jaume Marc li reclamà si tenia poders per lliurar-li la casa i si era el procurador d'en Berenguer. El citat Gerona res-

pongué que ell no era el procurador, sinó el batlle i oficial de Berenguer de Cunit però tenia poders suficients per lliurar-li la postat. Jaume Marc li reclamà aleshores que baixés, obrís la porta i li lliurés la casa, d'acord amb els Usatges de Barcelona. Així es féu i, segons relatà el mateix Jaume Marc,

«(...) una bandera amb senyal de March, la qual portava en P. de Caldavis del loch del Cigar e ab I pano de quell meteix senyal lo qual portava en Monet Cabrera del dit loch, entraren dins la dita casa de la Sentiu. E feu puyar la dita senyera e pano dalt en la casa en los pus alts lochs (...) e cridaren altes veus moltes veus (sic) Postat per lonrat en Jacme March. E puys gitaren pedres de fora per les baranes de la casa (...) E aço fo fet en aver perpetual memoria an esdevenidor».

Tot seguit Jaume Marc féu una crida a tots aquells pagesos, amb independència de la seva condició, que tinguessin masos, masoveries, albergs, honors, possessions, censos o altres drets pel senyor de la casa de la Sentiu que en el termini de tres dies es presentessin davant el seu notari Bernat Ros amb tots els documents o de veu, si no en tenien, per fer declaració de tot. Aquesta mateixa crida, però afegint-hi una multa de seixanta sous si no ho complien, es repetí la setmana següent perquè presumiblement els pagesos donaren llargues, com havia fet el seu senyor immediat, Berenguer de Cunit.

JAUME MARC II S'ENFRONTA A FRANCESC TERRÉ, GALCERAN MARC DE ROSANES I BERENGUER DE CUNIT.

Les coses no canviaren amb el nou hereu d'Eramprunyà; més aviat sembla com si hi hagués hagut una conxorxa entre els feudataris del terme. Una larvada oposició aflorà, ara ací, ara allà, durant més de vint-i-cinc anys.

Investit senyor d'Eramprunyà després de la mort del seu pare, aquest Jaume Marc, poeta i home de reconegut prestigi intel·lectual, topà immediatament amb Francesc Terré i calgué recórrer a judici, a través del qual, per sentència arbitral publicada el dia 1 de març de 1379, es feia avinent que Jaume Marc tenia drets jurisdiccionals damunt Gavà i la pobla d'Horta per damunt dels de Francesc Terré, a qui només pertocava una jurisdicció de domini mitgenc¹¹. També litigà amb fra Bernat, prior de Sant Vicenç del Garraf, per les pastures i els drets inherents a cadascú, però s'arribà a concòrdia i no calgueren jutges.

Els darrers vint anys del segle catorzè continuaren durs i conflictius a tot el terme i en fou la causa el seguit de disputes entre Jaume Marc i Galceran Marc de Rosanes, l'hereu de Pericó a qui Jaume Marc es negava a reconèixer. Jaume Marc exigia drets jurisdiccionals propis en relació a la casa de la Roca, terres, cases, homes i dones. El senyor d'Eramprunyà reivindicà davant la Cort el dret a imposar als homes del castell de la Roca que anessin a treballar a les obres del castell d'Eramprunyà i que, a més, Galceran el reconegués com a senyor i li fes homenatge i li tornés unes propietats que li corresponien. Per sentència reial donada pel comte-rei Joan l'any 1384, Jaume Marc obtenia el suport legal a les seves pretensions¹². No cal dir que jugava amb avantatge.

Mentrestant, davant de l'infant Joan i de testimonis com Umbert de Vilafranca, Joan de Torrelles, Lleó Marc, Francesc Terré, Joan i Arnau Guillem de Bellera, Francesc Burgès, Ramon de Torrelles i Pons Burgès; Jaume Marc i Galceran Marc acordaren acabar les greus disputes i baralles armades («...*dictas partes preteritis potuerunt temporibus ad discordias, dissensiones et arma movere omnem illis viam scandali...*») i es comprometeren a signar una treva de per vida o bé pagar una multa de 100.000 sous¹³. Però la sentència havia estat massa favorable a Jaume Marc i Galceran Marc de Rosanes retardà tant com va poder el fer-la efectiva. Tot i així, consta en l'arxiu de la Baronia una còpia del document de 1386 pel que diverses persones, pagesos tots ells del lloc de la Roca, reteren homenatge a Jaume Marc com a homes solius de Galceran Marc que, a la vegada, ho era del senyor d'Eramprunyà. Eren dotze pagesos: Jaume Jener, Bernat Vidal, Mateu Vallirana, Bernat Arenys, Francesc Pla, Pere Oliva, Arnau Gerona, Domingo Pons, Guillem Figa, Raimon Vendrell, Guillem Sbert, Pere Cister.

Encara l'any 1394 la benentesa no existia. Davant Francesc Fuster, notari preferit de Jaume Marc, Galceran capbrevava els feus que reconeixia tenir pel senyor d'Eramprunyà¹⁴:

1. El mas Fontanelles, amb honors, possessions, pertinençes, drets, homes i dones. El mas era cultivat per Galceran Bertran de Gavà a cens de quatre quarteres d'ordi a pagar per Sant Pere i Sant Feliu d'agost, més tres sous, quatre gallines i un quartà d'oli. També havia de fer jova i tragí.
2. Una peça que cultivava Pere Messeguer a cens de tres sous.

3. Una peça amb arbres diversos que treballava Folquer Ferrer de Gavà en el lloc dit Fontanelles a cens de dos capons anuals a pagar per Sant Miquel.
4. Un censal que Folquer Ferrer tenia per ell a cens de cinc quarteres d'ordi a pagar a l'agost.
5. L'honor nomenat Font d'Oliva, amb el seu mas, cases i dependències que Pere Gavarra de Sant Miquel d'Eramprunyà tenia per ell a cens d'una quartera d'ordi a pagar per Sant Joan de juny, més dotze diners i dues gallines per Nadal. Pere Gavarra també feia delme de fruits, pa, vi, carn de caça i de llana, una jova i un tragí.
6. Una peça dita de les Fonts, treballada per Pere Saborit de Gavà a cens de 18 diners i delme de fruits.
7. Una peça dita les Ferreres a cens de dotze diners a pagar per Sant Joan i delme de fruit.
8. Una parellada o feixa de terra cultivada per Berenguer Oliveres de Gavà a cens de deu quarteres d'ordi.
9. Dues peces que Berenguer de Miramar cultivava a cens de sis sous i delme de fruits.
10. Vuit quarteres de forment, mesura de Barcelona, que rebia de Viladecans.
11. Dotze quarteres de forment, mesura de Barcelona, que rebia d'un matrimoni de Viladecans.
12. Una peça en el lloc dit «Camp del feu» que Simó Bertran de Gavà cultivava a cens de sis quarteres d'ordi, dos sous i sis diners.
13. Una peça de terra cultivada per Bernat Pocolull de Gavà a cens de cinc quarteres d'ordi, dos sous i sis diners.

Galceran Marc reconeixia tenir-ho tot «*per vobis ad feudum honoratum*» i indicava que hi havia terres que no sabia si eren alous propis o feus. La declaració continuava fent referència als Usatges de Barcelona i a les Commemoracions de Pere Albert i amb un clar i notori requeriment de Jaume Marc adreçat a Galceran: «*vullats smanar, corragir et adobar*» tot el que s'hagués deixat en el tinter. Aquesta confessió havia estat feta el mes d'agost de 1394, però la polèmica continuava encara el mes de novembre, quan Joan Fonolleda es presentà davant el notari per respondre al requeriment fet de part de Galceran, i quedà escrit:

«*A la requisició et protestació feta an Galceran March de Lacera, alias de Rosanes, per lo molt honorable mossen Jacme March, cavaller e senyor del castell de Alaprunya, responnent lo dit en Galceran que ell haura copia del capbrevament que fet ha en poder de Francesc Fuster e ab suma diligencia cerquera seus encartaments e guardara e segons aquelle encartaments ell molt volerit capbrevar e*

enço que ha capbrevat si res hi ha yaguit per negligencia corregira o smenara segons la forma dels encartaments o en altra manera, segons que per justicia sia tengut e tan mateix haguere fet ab sola simple paraula que lo molt honorable mossen Jacme March li hagues feta sens la dita requisició e protestació...».

Reconeixia igualment haver fet sagrament i homenatge de boca i de mans, segons els Usatges de Barcelona estipulaven, per tots els feus declarats a Jaume Marc.

El mateix capbreu conté relació del conflicte entre Jaume Marc i Berenguer de Cunit. Aquest continuà poc receptiu a fer homenatge i reconèixer els senyors d'Eramprunyà com a superiors seus perquè es negà a donar la postat de la Casa de la Sentiu. Pel setembre del 1393 el batlle del castell d'Eramprunyà demanà la postat en nom de Jaume Marc, i Berenguer li respongué que no la hi podia donar perquè la casa no era seva, ja que n'havia fet donació a la seva mare («*jo noych he res sino los fruyts*»). Els altres insistiren i Berenguer continuà dient que demanessin la postat a la seva mare, no pas a ell. Llavors Jaume Marc reclamà el document on es palesés la donació pretesa, però Berenguer digué no poder-li mostrar perquè era en poder de Bartomeu Exemenis, notari de Barcelona. Jaume Marc persistí:

-Hoc, mas havets la li feta despuys que yo us la requesta la postat.

-Hoc, cert.

Llavors Jaume Marc preguntà si hi havia el procurador de la seva mare perquè pogués fer-li homenatge i Berenguer de Cunit respongué negativament. Davant la situació prou compromesa i l'ofensa endevinada, el senyor d'Eramprunyà digué:

«Pus si no ha nagú per madona qui liura la postat ni vos no lens voleu donar, donatsme les claus de la porta que volem pendre».

En Cunit respongué:

«Non vull fer que robes hi ha mas lexats men traura les robes e fruyts quiy sin e puye darles vos he».

I Jaume Marc:

Plaume, mas trets les ne sues ara.

I Berenguer de Cunit:

«Non, he ara be avinent».

I com acabà l'episodi? Guillem Floreig, per ordre de Jaume Marc, agafà les claus del portal de la casa que eren sota un pedrís, prop del portal, i entraren per força, posant el segell de la casa dels Marc i fent-se aclamar d'acord amb el ritual ja esmentat. Presenciant l'escena, com a testimonis, hi havia Bartomeu de Vilafranca i Miquel del Bosch, senyor de Vilassar.

CRISI SENYORIAL I EXPANSIÓ DELS MARC

Quan Jaume Marc II morí, l'empremta de la família en el terme d'Eramprunyà era un fet irreversible. Fins aleshores els diversos hereus de la nissaga havien defensat amb urpes els seus interessos i havien mirat d'arambar amb tots els drets senyorials possibles, mantenint constants conflictes i llargs plets amb tots aquells potencials contrincants de menor grau, hipotètics usurpadors o resistents a la seva autoritat.

El llarg episodi de disputes, friccions i baralles finalitzà amb el segle i la nova centúria, el segle XV, destaca -en aquesta visió retrospectiva dels fets- per la consolidació i expansió dels Marc en el terme d'Eramprunyà per mitjà de compres als endeutats i/o cansats senyors.

Progressivament anaren claudicant tots aquells que conservaven encara algun dret en el territori. Umbert de Vilafranca, per exemple, els féu venda d'alguns censals, censos, rendes, agrers, delmes, tasques i altres drets que tenia pel preu de 88 lliures, l'any 1400. L'any següent, Pere Çacalm, ciutadà de Barcelona, els vengué tots els drets del delme dit de cort, de pa, vi, carn i altres coses provinents de la parròquia de Sant Pere de Gavà pel preu de 100 lliures. El mateix camí seguí mossèn Guillem Galceran de Ribes, cavaller, venedor dels seus drets a Lluís Marc pel preu de 3.000 sous, l'any 1423, i fou seguit l'any següent per Bernat de Vilarnau, donzell, antic posseïdor del quartó de delme i pel qual va rebre 4.000 sous.

Lluís Marc, home de brega, també es barallà amb tot-hom. Desconfiat, insistí davant el nou monarca Trastámara per obtenir la confirmació dels privilegis atorgats per Jaume II a Pere Marc i successors, i no dubtà a tenir batusses amb el mateix Consell barceloní pel seu dret senyorial de cobrar peatge i amb el mostassaf de Barcelona per la defensa dels seus drets de pesca.

Però el més important d'aquesta nova etapa fou la com-

pra dels drets i de la casa de Castelldefels a Gispert de Relat, àlies de Guimerà, l'any 1427¹⁵. La venda incloïa la casa-quadra, els masos, les terres, junt amb la part jurisdiccional compartida amb Sant Cugat. El preu es marcà en 32.000 sous o 1.600 lliures, i l'escriptura fou feta a la notaria de Joan Osona, el 18 de setembre del 1427¹⁶. Tres mesos més tard, l'abat del monestir de Sant Cugat investia Lluís Marc com a nou senyor de Castelldefels.

La senyoria de Castelldefels, després dels Tició, anà a raure a mans de Berenguer de Relat, mestre racional, l'any 1340, el qual afegí al domini algunes compres més fetes a diferents pagesos. Per via testamentària ho traspasà a la seva filla Elisabet o Isabel, casada amb Gispert de Guimerà, després d'haver aconseguit de Sant Cugat l'anul·lació del cens de cinc peixos i del dret d'alberga establert per aquest monestir des de mitjan segle XII. Aquesta filla ho llegà al seu fill i hereu, Bernat Relat de Guimerà, l'any 1394.

Bernat Relat de Guimerà, casat amb Violant, gaudia del dret de lloçol en el terme de Castelldefels perquè havia estat comprat als Marc i el traspasà, conjuntament amb tots els altres drets, al seu fill Gispert de Relat l'any 1410. Casat amb Margarida, el matrimoni degué tenir els seus problemes, perquè l'any 1419 la muller féu una restitució al seu marit, com a cotutora del seu fill Bernat, de la casa i honor de Castelldefels i el mateix any de la venda, Gispert de Relat jurava a la seva muller de no haver fet cap donació ni alienació en perjudici de la venda feta a Lluís Marc.

La compra portà problemes i calgué recórrer a judici. L'any 1428, una sentència arbitral en la qual figurava Pere de Sant Climent, donava conformitat a la venda realitzada, i pocs mesos després, Lluís Marc, Gispert de Relat i Margarida, renunciaven a la potestat dels àrbitres i a tots els processos i omissions de penes i ho donaven tot per acabat «*e fet tot ço que devia fer e complir*».

Què els representà la compra de Castelldefels als Marc? Quin era el contingut real d'aquella adquisició? Podem respondre fàcilment aquestes preguntes gràcies a l'estimació ordenada per Jaume Marc III l'any 1489 on perseguia «*(...) agradar la casa e Quadra de Castell de fels ço es la valor de la dita casa e Quadra ab totes les rendes, drets e pertinences de aquella segons fou posseïda per mossen Gispert de Relat...*». Hem d'adonar-nos del moment concret d'aquesta valoració, perquè no és alie-

na als daltabaixos de les guerres civils. Castelldefels fou ocupat per les forces de la Generalitat i no retornà als Marc fins acabada la contesa. Fou aleshores quan Jaume Marc designà Antic Matheu i Narcís Guerau, ciutadans de Barcelona, com a encarregats de dur a terme l'informe. Aquests aplegaren dins la casa de Castelldefels Gaspar Montmany, Gilabert i Joan Pineda, pagesos del terme, i començaren la inspecció. Es principià per la casa/quadra. La descripció feta és molt superficial, però es parla d'una protecció fortificada en molt mal estat («parts de la dita barbacana molt dirruydes»), d'un forn de coure pa destruït i d'una cisterna plena a vessar d'aigua. Tampoc la teulada oferia garanties i era forçosa la seva reconstrucció. La descripció no és un inventari i, per tant, no conté una enumeració minuciosa i espaciada del contingut. Per manca de dades no podem refer, com seria el nostre desig, la composició de l'interior de la casa perquè l'estimació tan sols remarca què hi trobaren:

- Dos llits o màrfagues de canyamàs plenes de palles.
- Cada llit tenia el seu banc i posts.
- Una estrada vorellada.
- Un cofre vorellat.
- Un cofre de València.
- Un tinell o dreçador vorellat.
- En el celler, dos cups, un de quaranta somades i l'altre de trenta per fer vi i un cup per tenir-hi farina. També hi havia tres bótes de fusta groga, de quinze o setze somades dues d'elles i de deu somades l'altra.

De qualsevol manera podem afirmar l'existència d'una casa o casalot fortificat amb elements suficients d'auto-abastament i emmagatzematge completats per l'entorn de la casa que funcionava com a reserva directa del senyor («*en les pertinencies de la qual casa ço es en son propri conreu segons som informats...*»). Aquesta reserva contenia un camp per conrear cereals i per fer una mujada i mitja de vinya. A tocar d'aquesta peça n'hi havia una altra plantada de vinya de cinc anys i de tres mujades i mitja de cabuda i unes altres tres mujades també adequades per plantar vinya a l'altra banda del turó on era construïda la casa. La resta del puig era, segons els estimadors, roca eixuta, terra improductiva. Tot plegat, casa i reserva, ho estimaren per valor de 100 lliures barceloneses.

Tot seguit es passà a valorar els censos i les rendes. Declararen que la vàlua de les propietats era escassa i plantejaven la dificultat que hi hauria per construir nous masos si els existents s'enderrocaven: «*(...) que les pro-*

pietats dels dits masos ultra los censos valen molt poch preu en tant que sis dirruyen una vegada ab difficultat se trobaria qui prengues los dits masos e terres ab lo carrech del cens ...») i es valorava, tot plegat, en seixanta lliures a afegir a les cent anteriors.

A continuació se seguí amb els drets jurisdiccional, tal com es tenien en temps de Gispert de Relat. Els pagesos confessaren que hi havia un sou per dret de corp i braçatges, fermes d'espoli, tragines, joves i cistelles d'ous, batudes i altres coses «*les quals se diu esser de mal us*» i es constatà com els pagesos ja no els feien a canvi de pagar tres sous l'any, d'acord amb l'ordre reial. Car torze eren els masos subjectes als mals usos. Ara bé, sense comptar amb les entrades derivades d'aquells mals usos, el dret de jurisdicció s'estimà en 150 lliures.

Dels masos i censos se'n féu la següent relació:

- El mas Cases: un parell de capons, dos sous, una quartera de forment, sis quarteres i mitja d'ordi, tres quartans d'oli i braçatge de dues peces de terra. Sotmesos a jurament, els pagesos confessaren que el dit mas no pagava els censos perquè tot era erm.
- El mas Gomar: una quartera d'ordi.
- El mas Costa: una quartera d'ordi per una peça a les Bertigues i per una altra peça situada en el mateix indret havia de pagar dues quarteres d'ordi, però com que era erma no pagava res.
- El mas Colomer: un parell de capons.
- El mas Milà: era en poder de Jaume Marc per aprehensió, però pagava abans sis sous, una quartera i mitja de forment i una quartera d'ordi.
- El mas Moner, de Pere Terrades, incorporat al mas Milà, havia de contribuir amb nou sous, un capó i dues quarteres d'ordi; però només pagava, de fet, una quartera i mitja de forment. També tenien censat un parell de polls per una casa construïda al Puig del Castell, derruïda en aquells moments, i vuit quarteres d'ordi per una peça de terra al Rourell, però només en pagava cinc.
- El mas Busquets: dues quarteres d'ordi i sis sous.
- El mas Codina: un parell de capons i una quartera i mitja de forment.
- Miquel Johan de Castelldefels pagava quatre diners per una casa en el castell, més un parell de capons per altres cases situades en el Puig del Castell. Hi afegia mitja quartera d'ordi per una peça de terra en alou de la rectoria, més una quartera d'ordi per una altra peça de terra i sis sous per unes cases prop del cementiri, més dos sous per un sol de terra que era en el pati del castell i dos sous més per unes cases en el Puig del Castell

i mitja quartera de forment per una peça de terra amb bassa.

- Ramon Sbert de Gavà, tres sous per una peça de terra.
- Andreu Gras censava vuit quarteres d'ordi i una quartera i mitja de forment per diverses peces.
- Marc Solsona de Gavà pagava quatre sous per una peça a les Planes, aleshores erma.
- Pere Terrades feia mitja quartera de forment per una peça a les Parellades del Castell.
- Johan Teixidor, dos quartans d'ordi per una peça al Ginebrar.

Feta la suma aproximada del global de forment procedent dels censos, masos, cases i propietats del terme, els avaluadors calcularen una entrada de quaranta-tres quarteres, tres quartans i mitja punyera a mesura de Castelldefels que equivalia, segons digueren, a deu quartans de mesura de Barcelona. Calcularen cada quartera al preu de 21 lliures i 13 sous i encara havia d'afegir-hi l'aplicació del dret de tragina per la qual cosa es considerà el conjunt valorat en 433 lliures. Paral·lelament fixaren unes entrades en ordi de vint quarteres a raó de cinc sous la quartera, amb una estimació de 100 lliures. A més a més calia tenir en compte l'existència de quinze peces de terra que feien el quart, tres peces feien el quint i sis peces feien primícia. Globalment podia considerar-se una entrada de quatre quarteres i mitja de forment i quatre quarteres i mitja d'ordi o d'altres blats equivalents. Sumat i comptabilitzat calcularen una entrada de 57 lliures.

De comú acord calcularen també pagar al senyor de Castelldefels dinou parells de capons a raó de tres sous i sis diners el parell. Es valorà en 66 lliures i 10 sous. Cinc parells i mig de gallines a raó de 2 sous i 6 diners el parell i es valorà en 13 lliures i 15 sous. També es tingué en compte l'oli, una entrada de dos quartans i mig a 20 diners el quartà i es valorà a 4 lliures, 3 sous i 4 diners. També es tingueren en compte l'entrada de dues lliures i mitja de cera a raó de 18 diners la lliura, la qual cosa significava 3 lliures, 15 sous.

Un altre apartat de l'estimació afectava al dret de pesca. Tots els divendres, informaren els pagesos, tots els pescadors pagaven al senyor de Castelldefels un peix d'unes quatre lliures de pes i d'un sou, sis diners de valor aproximat. Tot plegat, per aquest dret, els estimadors valoraren unes entrades anuals de 72 lliures.

Sumades les diferents partides, l'informe valoratiu rematava de la següent manera:

«Item. los dits stimadors segons forma del dit Capbreu trobaren lo Sor. de la dita casa e Quadre havia e reebia e vuy en die reeb de censos en diners en e sobre les propietats en lo dit Capbreu mencionades per cascun any XXIII lliures, VIII sous II diners e malla que a la dita raho stimaren de comú acord la quantitat fora posada, ço es ... CCCCLXVIII lliures III sous.»

Però a aquesta valoració calia descomptar-hi tots «els carrechs als quals la dita casa e Quadra de Castell de Felz es obligada». En aquest sentit Antic Matheu i Narcís Guerau afirmaren que el senyor de Castelldefels pagava a l'abat de Sant Cugat cent peces de forment, portades al monestir a càrrec i despeses del senyor de la casa/quadra de Castelldefels. Com que el forment, com tots els cereals, pesa més uns anys que d'altres, podia considerar-se un equivalent a seixanta-tres quarteres, mesura de Castelldefels que, traduïdes en diners, valoraren en 31 lliures i 10 sous.

Castelldefels es comprà el 1427 i vint anys més tard els Marc adquirien la casa de la Roca a Joan Agustí Marc de Lacera, de Rosanes, de Torrelles, hereu de Galceran Marc i fill de Ramon de Torrelles, senyor de la casa de Soler de Cervelló i de la casa de la Roca, ambdues heretades, recordem-ho, per voluntat testamentària de Pericó Marc. Acorralat per deutes, Joan Agustí Marc havia venut l'any 1445 a Joan Ferrer, de Sant Vicenç dels Horts, fill de Bernat Ferrer, mercader de Barcelona, terra en el lloc anomenat Mercadal a Sant Boi perquè poguessin construir-hi un molí¹⁶. Dos anys més tard, el 8 de juliol de 1447, davant el notari Antoni Vinyes, es concretà la venda de la casa de la Roca pel preu de 40.000 sous. Aquesta quantitat permetia a Jaume Marc fer-se amo i senyor de:

- La casa de la Roca «*cum solo et suis edificiis et cum domibus ibi constructis et cum hominibus et feminis, feudis, feudatariis et cum omnibus honoribus, possessionibus sive cultis et incultis et cum arboribus diversorum generum et cum omnibus redditibus, censibus, agrariis, exitibus, proventibus, pertinentiis et juribus suis...*»¹⁷.

- Un censal del que era propietari i comprenia un mas i terres treballades per Gerard Bisquet de Gavà a cens de deu quarteres d'ordi i quatre gallines.

- Tres feixes de terra contigües comprades per Pere Marc a Guillem Tició l'any 1305 i successivament heretades.

- Tots els censos, censals, honors i propietats que tenia ell mateix per Jaume Marc com a propietari del castell d'Eramprunyà.

- Tot aquell censal amb el seu domini i qualsevol altre dret hagut per una peça de terra anomenada «Camp»

que era la meitat d'una altra anomenada «Camp del feu» treballada per Simó Bertran de Gavà a cens de sis quarteres d'ordi, dos sous i sis diners.

- Un quart del delme percebut en el terme del castell d'Eramprunyà i a Sant Climent de Llobregat.

- Qualsevol altra cosa haguda i no especificada en el document.

Dos mesos després d'elaborat l'escrit de venda davant notari, Joan Agustí Marc de Lacera signava el rebut de la quantitat acordada i justament una setmana més tard, Jaume Marc, prenia possessió de tots els béns adquirits. Era diumenge i l'acte començà després d'oïda missa major i en presència del notari Antoni Vinyes, Joan Ferrer de Castelldefels, Llorenç Pujol de Sant Miquel d'Eramprunyà i Francesc Joan Fuster, escriptor de Barcelona. Joan Agustí féu traspàs corporal de la propietat i dels drets a Jaume Marc; prèviament havien convocat a toc de campanes a tots els pagesos («*hominibus et vassallis*») dependents del senyor de la Roca en el pati de la casa i l'antic senyor s'hi adreçà per explicar-los la nova situació i declarar públicament qui seria a partir d'aleshores el seu nou senyor i encoratjar-los a obeir-lo i fer-li homenatge. Allí hi eren convocats: Bernat Solsona, Antoni Moragues, Joan Oliveres, Tomàs Aruig, Bartomeu Font, Bernat Aravell, Pere Joan, Salvador Magraner, Vicenç Solsona i el curador de Joan Barqueres i el curador d'Antoni Ferrer. Els pagesos ho prometeren. Què hi podien dir? I Joan Agustí Marc, davant de tots, traspassà a Jaume Marc tots els drets agafant-lo per les mans i entrant-lo dins la casa mentre ell en sortia. Jaume Marc restà dins l'habitable i es tancà, i en prengué possessió.

Dos anys més tard, eren els béns de Gavà de Bernat Terré els que passaven a mans dels Marc. La compra feta davant el notari de Barcelona Joan Osona el 16 d'abril del 1449 convertia els senyors d'Eramprunyà en amos absoluts del terme. Tan sols els Burgès de Viladecans i de la torre Roja es mantenien fermes en els seus drets i territori, que quedaven com els únics competidors possibles dins d'Eramprunyà, però no gaire perillosos.

Tanmateix, cap a la dècada dels quaranta, els Burgès no les tenien totes, com ho demostra la petició de reconeixement de privilegi concedit a Nàpols pel rei Alfons als senyors de Viladecans, Gavà i la Quadra Burgesa. Es tractava de veure confirmada la jurisdicció civil i criminal dels citats llocs, exceptuant-ne els casos de mort, mutilació de membres i destrucció de la persona, tal com s'havia atorgat al seu avantpassat Guillem Burgès; és a dir, dret a la imposició de ban, dret a em-

presonar i dret a multar, però no a destruir. Segons s'especificava, Galceran Burgès havia demanat aquesta gràcia al comte-rei personalment i el monarca no havia pogut negar-s'hi atesos els serveis d'aquell cavaller en la conquesta de Nàpols. L'escriptura explicitava a bastament com aquests senyors mantenien i mantindrien tostemps el mateix poder jurisdiccional des que els fou donat, i no sols damunt els habitants dels llocs concrets de Viladecans, Gavà i la Quadra Burgesa, sinó també damunt els passavolants que haguessin fet estada o s'haguessin desviat i delinquit dins aquell territori¹⁸.

La compra de Gavà i del barri d'Horta pujà 77.000 sous barcelonesos. Per aquesta suma Lluís Marc es féu amo i senyor de la «*domum et villam de Gavano cum fortitudine et domibus et aliis edificiis ibi constructis, et cum mansis, honoribus et possessionibus suis...*» a més de tots els drets: agrers, joves, tragines, batudes, intèsties, exòrquies, cugucies, plàcets, estacaments, lluísmes, guaites i domini damunt les persones dels masos. Àdhuc, també era considerat el dret a percebre ingressos per cavalcades. La venda prenia molta cura en especificar quin era el contingut de la casa de Gavà passada a mans de Lluís Marc. Se citen els cups de vi, les bótes, els arreus i forniments per fer vins negres i blancs i, sobretot, es destacava la premsa de vi grec més totes les eines de cavar i llaurar i cultivar, inclosos un parell de bous amb tots els estris de treball complementaris i, també, bancs, taules, cadires, posts de llit, màrfegues, un parell de matalassos, un travesser dels millors de la casa, dues cortines, un paelló, tres matalassos de llit de companya amb els respectius travessers. Posteriorment, enllestit el document, s'hi afegiren, per pressions de Lluís Marc, altres exigències: dos canelobres de ferro, una paella amb la seva giradora, una bona vànova, una caldera per fer oli, dos càntirs de coure, una olla de coure, dos asts i tota la fusta serrada a més d'una gran jàssera de fusta d'àlber. Es recordava l'obligació de Bernat Terré de lliurar a Lluís Marc el capbreu jurat de les rendes i drets del lloc de Gavà¹⁹.

Els 77.000 sous barcelonesos, preu de la compra, havien d'ésser pagats sobre la base de tres censals morts; un de 500 florins percebuts per Lluís Marc del comtat de Cardona, l'altre de 200 lliures i el tercer de 168 lliures. Al comptat es pagaria la resta pendent.

Acabades, com aquell qui diu, les compres, esclatà el conflicte entre la Generalitat i el rei Joan II; i els Marc, com els Burgès, hi prengueren part activa. Hagueren d'enfrontar-se amb les tropes de la Generalitat; Jaume

Marc fou fet presoner i els pagesos d'Eramprunyà es revoltaren, i es negaren a pagar els censos i els drets. Les pèrdues foren considerables, però finalitzada la contesa ambdues famílies es rescabalaren. L'any 1471 Jaume Marc aconseguia del rei Joan II l'absolució de tots els censals pendents i li atorgava la jurisdicció plena, el mer i mixt imperi. Els successius monarques reconeixerien aquest privilegi a perpetuïtat en diferents ocasions; Ferran el Catòlic ho féu els anys 1506, 1511 i 1512²⁰.

També Francesc Burgès fou gratificat pel monarca pels seus serveis durant els crus anys de batalles i li concedí la jurisdicció civil i criminal del territori de Viladecans. Era l'11 d'octubre de 1472. La carta de concessió de privilegi reconeixia els serveis prestats i les pèrdues rebudes i el monarca únicament se servava el dret a castigar, ell o els seus representants, aquelles persones acusades de crims de lesa majestat, persones culpables de fer moneda falsa o de caure en l'heretgia o la sodomia. Per contra, Francesc Burgès i els seus successors podien actuar lliurement damunt homes i dones del seu territori, fossin cristians, jueus o sarraïns.

El monarca permetia els Marc i els Burgès entrar als nous temps com a senyors indiscutibles, els assegurava els mateixos privilegis per als seus descendents. Joan II els autoritzava aixecar, plantar i erigir, tantes vegades com volguessin, forques, mitges forques i/o costells, de pedra o de fusta, i qualsevol altre senyal adient per mostrar a tothom llur autoritat.

Els conflictes polítics i socials de la segona meitat de la quinzena centúria havien interromput la dinàmica senyorial dels segles anteriors a Eramprunyà i, tornat l'ordre, convenia encarrilar novament la situació. A partir d'aleshores, els Marc, els grans senyors del territori, per la política d'escombra i de compra feta des de 1323 quedaven com a amos indiscutibles del terme, exceptuada la torre Roja i Viladecans, encara a mans dels Burgès. No hi hagué més conflictes amb aquesta família i només s'apunta, ja entrat el segle XVI, un conflicte amb el monestir de Sant Cugat quan l'abat Pere Angel Despuig l'any 1544 reclamà a Isabel de Gualbes la paga de cent peces de blat, paga d'obligat compliment des del segle XII per a tots aquells que gaudien del domini útil de Castelldefels, però eren investits pel monestir. Aquestes disputes pels drets i deures depassaren els mateixos descendents dels Marc i encara l'any 1600 fou promulgada sentència entre el monestir i la llavors anomenada baronia per raó d'aquells censos i s'obligà als barons a cap-

breviar i reconèixer a l'abat Miquel Aymerich tots els drets i pertinences²¹.

L'interès per arrodonir el territori d'Eramprunyà perseverà més enllà de la pròpia resistència biològica dels Marc. Els successius hereus del vell castell cuitaren a fer-se senyors indiscutibles del terme i englobar una propietat i uns drets equivalents a la quarta part del que avui conforma la comarca del Baix Llobregat. Tanmateix, ni el matrimoni aconseguí els cobejats objectius, perquè quan Lluís Marc II maridà amb Elisabet Beneta, filla de Bernat Joan Burgès, la torre Burgesa pertanyia per dret al seu fill Joan, fruit d'un primer matrimoni celebrat el 1481 amb Martí de la Riba, per raó del qual Elisabet havia aportat com a dot la torre Burgesa amb tots els drets i censos. D'acord amb el testament de l'esmentada Elisabet, fet davant el notari Joan Vilar el dia 11 d'agost de 1525, Joanot de la Riba podia disposar lliurement de la propietat i, en virtut d'aquesta concessió testamentària, el citat Joan vengué la torre Burgesa, dos anys més tard, el 1527, a Esteve Salavardenya, advocat de Barcelona²².

La nova família patrimonial també es veié embolicada en conflictes per l'ambició dels senyors d'Eramprunyà,

sobretot quan l'any 1562, Hug Joan Fivaller i de Palou comprà a Enric d'Agullana el lloc de Viladecans pel preu de 8.000 lliures i es cregueren en dret d'intromissió dins la torre Burgesa, la qual cosa motivà plets i discussions i fou necessari recordar davant de tribunals de justícia el conflicte de límits resolt per sentència l'any 1327, en què es constatà que la torre Burgesa, tot i ésser compresa dins el terme del castell d'Eramprunyà, gaudia del seu propi terme, amb delimitacions i senyals concrets i amb privilegi de jurisdicció civil i «consta que la dita sentència arbitral fou promulgada pels dits delegats reials i homologada per les parts damunt dites; i, en compliment d'aquesta sentència, van ser separats aquells termes de la dita torre del terme de Vila de Cans i d'altres termes veïns i van posar mollons o fites com a quadra i terme limitat...»²³. Aquesta sentència correspon al 23 de febrer de 1606.

La venda de Viladecans fou justificada per Enric d'Agullana com l'únic remei per posar fi als diversos plets, causes, qüestions, discòrdies i despeses establertes entre ells i els senyors d'Eramprunyà per motiu de jurisdicció i de drets i, ben explícitament, s'indicava la impossibilitat de trobar-hi cap altra solució.

Notes del capítol

1. ACA. Cancelleria, Reg. 247, fol. 226-227.
2. ACA. Cancelleria Reg. 182, fols. 161v i 179.
3. ACA. Cancelleria, Reg. 188, fol. 3v-4.
4. ABE. Document núm. 26, caixa 1.
5. ACA. Cancelleria, Reg. 223, fol. 178.
6. ACA. Cancelleria, Reg. 230, fol. 136-144.
7. Tot i l'interès per resoldre aquesta qüestió, els malentesos continuaren passats els segles. L'any 1672 el tema encara portava cua i els senyors d'Eramprunyà, aleshores baronia, portaren a judici els senyors de Viladecans acusant-los de cometre excessos en terres del seu domini; acusació renovada novament el 1753, encara que aquesta volta es resolgué de manera amistosa, després de llegir i rellegir la sentència del 1327. ABE. Lligall nºúm. 3, doc. 5.
8. ACA. Cancelleria, Reg. 863, fol. 203v.
9. ABE. És una còpia del segle XVIII on consta que aquest requeriment d'homenatge fou fet davant el notari de Barcelona, Guillem de Muntmany, en data de 9 d'agost de 1352.
10. BOFARULL, F. Ob.cit. pàg. 179.
11. ABE. Document titulat «Memorias sobre el domini directo de Sant Cugat y de la Baronia de Arampruña». Lligall 1, doc. 1. Similar notificació es conté a l'ACA. Mocanals-Hacienda 3510.
12. ACA. Cancelleria, Reg. 1786, fol. 208-212v. Sobre el dret a reclamar els homes per a obres del castell s'establí: «(...) declaramus dictos homines termini ad faciendum ipsa opera seu operas ad defensionem Castri ipsius de Alaprunyano necnon juramentum seu homagium fidelitatis...». A més, Galceran havia de tornar el mas Deulofeu, el mas Fontanelles, la Parellada que fou de Ramon Pere de Picalqués i els honors d'Arnau de Fonollar i, per rematar-ho, «(...) condepnamus dictum Galcerandum (...) ad prestandum juramentum et homagium dicto Jacobus Marchi pro feudis que pro dicto tenentur...».
13. ACA. Cancelleria, Reg. 1785, fol. 213v-215v.
14. AHPNB. Notari Francesc Fuster. Manual de establecimientos de Jaime March, señor del castillo de Arampruña, 1390-1396.
15. ABE. Doc. 35, caixa 1.
16. BC. Pergamins 9-7-1 Reg. 11.992. Aquest personatge es decantà pel sector de la Generalitat durant la guerra de Joan II, possiblement hi tingué a veure l'adversió sentida cap als senyors d'Eramprunyà, ferms partidaris de la posició monàrquica.
17. ABE. Doc. 19, caixa 1.
18. AMV. Secció XVII. Pergamins.
19. ABE. Document 14, caixa 2.
20. Podem afegir que l'any 1780 la baronia portà a tribunals Jeroni Ramoneda, regidor de Gavà, i a Baudili Roig, síndic, acusant-los d'haver volgut vulnerar els drets jurisdiccionals dels senyors del castell (ABE. Lligall 4, doc. 2). També hi ha constància d'una sentència feta per l'assessor del tribunal jurisdiccional de la baronia contra diversos individus processats criminalment pels seus excessos que no s'especificuen (ABE. Caixa 2, doc. 14).
21. ABE. Document 36, caixa 1.
22. AMV. Secció XVII. Pergamins.
23. EIXARCH, Josep.- Les arrels històriques de Viladecans. Segles XII-XVIII. Papers de l'Arxiu, núm. 2, Viladecans, 1989, pàg. 231.